

ДІАГНОСТИКА ОБРАЗОТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ І ЗДАТНОСТІ ДО СИМВОЛІЗАЦІЇ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Сніжна М.А. Діагностика образотворчих здібностей та здатності до символізації в підлітковому віці. У статті аналізується специфіка діагностики образотворчої обдарованості в підлітковому віці та застосування тесту Г. Кларка (CDAT) та інших образотворчих методик.

Ключові слова: обдарованість, образотворчі здібності, діагностика здібності до малювання.

Аннотация

Снежная М.А. Диагностика изобразительных способностей и способности к символизации в подростковом возрасте. В статье рассмотрены особенности диагностики изобразительной одаренности с помощью теста Г.Кларка для идентификации способностей к рисованию (CDAT) и других рисуночных методик.

Ключевые слова: одаренность, изобразительные способности, диагностика изобразительных способностей.

Постановка проблеми. Особливість процедури діагностики образотворчих здібностей у підлітковому віці визначається індивідуально-типологічними властивостями обдарованих підлітків та спонтанністю прояву художніх здібностей у залежності від зовнішніх обставин і настрою особистості. Оскільки в підлітковому віці стосунки з ровесниками та найближчими дорослими набувають суперечливого та конкурентного характеру, діагностичні й розвивальні методи роботи з обдарованими мають сприяти створенню ціннісно-мотиваційних утворень, у яких закріплюється ефективні стратегії регуляції образотворчої діяльності та міжособистісних взаємин.

У підлітковому віці з'являється тенденція до інтеграції різнорідних ціннісних утворень, що спрямовують напрямок розвитку обдарованої особистості. Усвідомлення власних здібностей стає вирішальним для їх дальшого розвитку. Тому ефективна діагностика стає вкрай важливою. Підлітки потребують кваліфікованої оцінки власних досягнень, що безумовно сприяє самооцінці здібностей та спрямуванню їх розвитку. Творчість у підлітків попервах може бути не метою, а засобом для задоволення інших, наприклад, статусних потреб. Звідси впливає необхідність переорієнтації підлітків із зовнішньої мотивації на внутрішню. Саме в підлітковому віці слід звертати увагу не лише на особливості творчої особистості, а й на особливості розвитку цієї особистості в соціальній групі, особливості групових норм та цінностей. Тому

ефективна програма якісної діагностики художньої обдарованості має включати використання декількох процедур: окрім стандартизованих тестів обов'язкове використання структурованих рейтингових шкал поведінкових проявів обдарованості (оцінка однолітків та вчителів), біографічних даних.

Мета статті полягає в з'ясуванні діагностичних можливостей методик, заснованих на здатності підлітків до втілення в малюнках узагальнених та індивідуалізованих образів, що відзначаються динамічністю та емоційністю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діагностика образотворчих здібностей має бути фаховою експертизою, предметом оцінки якої стає тільки творчий продукт, а й вектор розвитку особистості. Потрібно виявити цілісно-

особистісні характеристики, найбільш суттєві ознаки, що свідчать про наявність обдарованості. Окремо слід зауважити щодо конкуренції методів діагностики здібностей. Ще одна проблема діагностики полягає в тому, що можливо така інтерферуюча взаємодія засобів діагностики на внутрішньо психологічному рівні, коли практичне використання одного діагностичного засобу знижує показники іншого через складну динаміку психічних процесів, що відбуваються.

Оцінки художніх здібностей учнів мають бути індивідуальними. Зазначимо при тому, що всі форми тестування або оцінки в мистецтві є ненадійними та викликають сумнів. Однак чимала група педагогів вважає недоліком брак стандартизованих методик визначення образотворчої обдарованості, бо розпливчасті критерії оцінки часто є суто особистими й у більшості випадків не дозволяють надійно ідентифікувати обдарованих. Ось чому широкої популярності набув саме тест Кларка CDAT, бо він містить також стандартизовану оцінку [3]. Тест здібностей до малювання Кларка нині використовують у великій кількості шкіл США та багатьох інших країн, а також як діагностичний тест для студентів, що навчалися в Літньому інституті мистецтв Індіани. Тест здібностей до малювання Кларка складається з чотирьох завдань, кожне з яких розраховано на 15 хвилин, з окремим зауваженням, що потрібно використовувати лише м'який олівець. Учням надається така інструкція:

1. Намалюйте незвичний будинок, ніби Ви дивилися на нього, проходячи

вулицею. Намагайтесь малювати якнайкраще.

2. Намалуйте людину, яка біжить дуже швидко. Намагайтесь малювати якнайкраще.

3. Намалуйте себе і своїх друзів, що грають у шкільному дворі. Намагайтесь малювати якнайкраще.

4. Зробіть фантастичний малюнок зі своєї уяви; малюйте те, що вам подобається. Зробіть якомога оригінальніший малюнок. Можна використовувати свій олівець.

Кожен завершений малюнок учителі, використовуючи інструкцію, оцінюють від 1 до 5 балів за наступними властивостями: 1) сенсорними, 2) формальними, 3) експресивними, 4) технічними. Перевірка цього тесту на валідність та надійність, проваджувана три роки поспіль, показала високу кореляцію між оцінками малюнків професійними художниками і класними керівниками, та між оцінками у тестах і експертизою екзаменаційних робіт професійними художниками.

Питання виявлення художньо обдарованих учнів серед різних верств населення – це проблема багатьох дослідників і педагогів. Учні з етнічних меншин та груп з низьким соціально-економічним статусом, як правило, недостатньо представлені у програмах з ідентифікації обдарованості для розвитку власних освітніх можливостей. Всі учні відрізняються своїми інтересами, стилями навчання, мотивацією, трудовими навичками, а також їхньою етнічною приналежністю, статтю, економічним становищем та соціальним походженням. Однак ці характеристики часто ігнорують у програмах з ідентифікації академічних або художніх здібностей школярів. Тому деякі науковці використовують біографічну інформацію, щоб передбачити мистецький талант, академічні досягнення або лідерські якості. Такі біографічні дані не упереджені культурно і расово, порівняно з традиційними інструментами ідентифікації. Ще інші дослідники намагаються розробити інструменти для ідентифікації мистецьких здібностей для конкретних расових і культурних груп, але ці дослідження мають ще розвиватися, перш ніж будуть використані ефективно і справедливо для оцінювання загалом.

Існують розбіжності між прихильниками розвитку обдарованих дітей щодо того, як урахувати вік і належно використовувати формальні процедури ідентифікації. Ця тема широко обговорюється в професійному середовищі, але недостатньо теоретично розробляється серед педагогів візуальних мистецтв. Деякі науковці вважають, що художні здібності проявляються у маленьких дітей і можуть бути рано ідентифіковані. Натомість інші дослідники, такі як (Д. Волтерс і Г. Гарднер (1984), стверджували, що музичні та математичні здібності з'являться в більш ранньому віці, ніж талант до образотворчого мистецтва. Ще деякі науковці вважають, що різні учні проявлять художні здібності в різному віці (Bloom, 1985; Khatena, 1989) [2]. Оскільки існує кілька остаточних відповідей для ухвалення рішень, проблема відповідного віку для виявлення художньо обдарованих учнів лишається нез'ясованим питанням розвитку мистецького таланту.

Комплексний критерій (Multiple Criteria). Якщо б усі художньо обдаровані учні очевидно демонстрували свої спеціальні здібності, інтереси і відданість мистецтву, було б легко відібрати їх для навчання на спеціальні мистецькі програми. Оскільки це не так, чимало сучасних педагогів підтримують використання системи декількох критеріїв щодо ідентифікації обдарованих. Обґрунтуванням використання системи багатьох критеріїв ідентифікації є усвідомлення необхідності складного відбору учнів, котрі відповідають належним цілям учбової програми та її змісту. Система багатьох критеріїв має включати різноманітні грані різних аспектів здібностей учнів: походження, поведінку, інтереси, навички, досягнення і цінності, адже різні учні (у різному віці та з різними рівнями підготовки) мають отримати оптимально відповідні різновиди завдань. Педагогічне співтовариство підтримує застосування комплексного критерію ідентифікації обдарованих з урахуванням реальних життєвих ситуацій, зі складними і стимулюючими завданнями, які заохочують до виявлення вищого рівня здібностей та досягнень.

Валідність CDAT як тесту образотворчих здібностей була доведена Кларком у серії польових випробувань, коли CDAT був використаний серед учнів та студентів на заняттях у коледжах, середніх школах та літніх школах для

художньо обдарованих учнів. Отримані дані дали результати нормального розподілу, і цей висновок підтримує оригінальну гіпотезу дослідження, що обдарованість – це нормально розподілена характеристика. Задля того, щоб вивчити валідність учительських рейтингів учнів, у трьох Літніх художніх школах було зібрано матеріал, аналіз якого корелював з припущенням, що основним критерієм для вимірювання успіху в програмі будуть складені вчителями рейтинги поведінки. Усім викладачам в Літніх школах було запропоновано ранжувати їхніх учнів в категоріях найвищого, вище середнього, середнього і нижче середнього рівня, виходячи зі своїх власних критеріїв успіху у своїх класах. Найважливіше, що результати на кожному пункту CDAT достовірно корелювали з рейтингами успіхів учнів у власних класах, складених вчителями. Усі можливі кореляції між чотирма образотворчими завданнями згідно з CDAT також були показовими. Внутрішня узгодженість, яка перевіряла можливостей кожного із завдань, також пояснює ефективність інструмента CDAT як методики ідентифікації. Дехто з тих, хто зацікавився підрахунком балів за цією методикою, висловив стурбованість тим, що оцінка малюнка за уявою (пункт 4) була б несумісна з результатами по інших пунктах, тому що цей малюнок довільний. У підрахунку балів, проте, була значуща кореляція між показниками цього пункту і за всіма іншими.

Ще одна проблема у використанні CDAT була пов'язана з тим, що критерії з підрахунку балів заохочували реалістичні малюнки, які могли поставити учнів з нерозвиненими навичками малювання в невігідне становище. Однак учні, які виконують ці завдання, хоча й мають початковий рівень, але свідомо і цілеспрямовано займаються розвитком образотворчих здібностей для реалістичного зображення речей. Слід указати, що лише 3 відсотки від малюнків за уявою (з більш ніж 5000 прикладів) були абстрактними або нереалістичними. Крім того, дуже високі рівні узгодженості в підрахунку балів були знайдені серед оцінок експертів з різним ступенем досвіду роботи з дитячими малюнками. Деякі педагоги пропонували Гілберту Кларку вказати певну кількість балів за CDAT, щоб виокремлювати учнів з найвищими здібностями від інших. Утім, автор тесту вважав це неможливим, оскільки продуктивність діагностичного інструмента

значно варіюється від школи до школи, від спільноти до спільноти або від ситуації до ситуації.

При укладанні структури психодіагностичного обстеження необхідно зауважити на такі принципи психодіагностики: принцип використання екологічно-валідних методів діагностики; участь різних спеціалістів; участь дітей у власній оцінці (наприклад, самостійний вибір продовжувати участь у тренінгових програмах – критерій, індикатор обдарованості).

Діагностичний комплекс, що був застосований нами у роботі з образотворчо обдарованими підлітками, учнями Київської дитячої академії мистецтв складався з таких методик :

1. Культурно незалежний тест інтелекту Кеттела.
2. Тест дивергентного мислення Вільямса, спрямований на дослідження образної креативності.
3. Опитувальник особистісної креативності, розроблений В. Вільямсом.
4. Тест здібностей до малювання Г.Кларка (CDAT).
5. Методика діагностики базових властивостей особистості – Локатор великої п'ятірки, адаптований Л.Ф. Бурлачуком та Д.К. Корольовим.
6. Опитувальник емоційної спрямованості особистості, що ґрунтується на типології Б.І. Додонова, розроблений Н. Бельською.
7. Експертне опитування викладачів щодо рівня обдарованості досліджуваних.
8. Анкета щодо академічної успішності.

На всій вибірці був проведений кореляційний аналіз. Узагальнення та аналіз наведених даних виявив кореляційний зв'язок між показниками CDAT та тесту Кеттела. Також значущий зв'язок був зафіксований між показниками тесту Вільямса та експертними оцінками викладачів дитячої академії з профільних спеціальностей.

Окрім того, виявилася велика частина значущих коефіцієнтів кореляції зі зворотнім зв'язком. Показник «Назва» з тесту креативності Вільямса мав негативний зв'язок з експертними оцінками по скульптурі та показниками по

тесту CDAT. Це пояснюється тим, що високі показники за «назвою» свідчать про високий розвиток вербального інтелекту, що не завжди властиво підліткам з розвинутим невербальним інтелектом, який пов'язаний з образотворчими здібностями.

Проблемою у оцінюванні малюнків по тесту Кларка CDAT було те, що іноді підлітки ставилися формально до виконання завдань, не зважаючи на конкретне формулювання тем малюнку, сюжету та його експресивних характеристик. Або малювали три з чотирьох малюнків. За всіма чотирма критеріями було іноді неможливо оцінити малюнок, оскільки підлітки часом малювали поспіхом через це оцінки за техніку виконання не могли бути високими. Водночас ці малюнки могли бути досить виразними. На мал. 5, виконаному 14-річним хлопцем, перші два малюнка можна оцінити як вищі за середній рівень, але два інших виконані формально, без додержання інструкції. Мал. 6, виконаний дівчиною - одноліткою, навпаки досить докладно виконані усі вимоги, подані у інструкції, але малюнок не достатньо оригінальний. На малюнках 7-8 спостерігаємо цікаві творчі задуми у реалізації яких авторам не вистачило часу .

В останні роки в США було зосереджено увагу на спеціальних програмах для міських учнів; тоді як потреби учнів з сільської місцевості часто лишалися непоміченими. Американські книжки і часописи про виховання обдарованих і талановитих учнів заповнені посиланнями на програми та переваги для міських та приміських учнів, адже більшість можливостей для школярів з високими здібностями реально наявні саме в містах. У США існує небагато річних програм або проектів для художньо обдарованих учнів із сільських громад, з різним етнічним походженням. Тим часом виявляється, що тести креативності або тести досягнень, які часто використовують у міських чи приміських школах, не зовсім доречні в більшості сільських шкіл, зокрема тих, які належать до економічно неблагополучних регіонів. Мало хто з учнів тих регіонів може бути залучений до програми розвитку художніх здібностей на основі цих типів тестів. Крім того, учні, які навчаються у сільських школах, через свою віддаленість від великих населених пунктів часто не мають легкого доступу до традиційних культурних ресурсів, таких як великі художні галереї, найбільші музеї, великі бібліотеки,

концертні зали та інші культурні заклади, котрі є у великих містах.

Таким чином, відзначають дослідники, учні з сільських шкіл не мають достатніх можливостей і досвіду вивчення мистецтва, які доступні для учнів з густонаселених міських частини США. Однак те, що часто мають сільські учні – це багата культурна спадщина і сильне підтримка громади. Школи в маленьких, сільських громадах, які намагаються визначити учнів з високими здібностями у візуальних мистецтвах, як правило, не мають достатньо учнів, щоб виправдати потребу в спеціалізованих фахівцях, відповідних навчальних ресурсів. Отже, існує великий запит на розвиток заходів ідентифікації і програм підтримки для учнів з потенційними та актуальними художніми здібностями серед тих, хто живе у невеликих сільських громадах по всій території Сполучених Штатів. І ця потреба задовольняється сьогодні зокрема через використання тесту CDAT. Ми вважаємо, що тут можна бачити паралель між цією ситуацією в США і ситуацією з ідентифікацією художньої обдарованості серед сільських школярів в Україні.

За допомогою відомих діагностичних методик досить легко визначити сполучення розвиненого просторового мислення і гарної дрібної моторики. Креативність визначається за допомогою відомих тестів Гілфорда, Торенса, Вільямса. Під час виявлення обдарованих дітей слід розрізняти актуальний рівень розвитку образотворчої обдарованості, властивий певному віковому етапу, особливості конкретних проявів обдарованості в різних видах мистецької діяльності, а також потенційні можливості дитини. Оскільки стандартизовані тести викликають недовіру та існує потреба в тестах, які могли би використовувати педагоги, що не мають художньої освіти, то особливу довіру, на наше переконання, викликає тест здібностей до малювання Кларка, надійність якого була перевірена в різних освітніх контекстах. Дослідники з різних країн використовують цей тест не лише за основним призначенням - виявлення здібностей до малювання, але й у міждисциплінарних дослідженнях. Наприклад, він був залучений серед інших тестів в угорському проекті по виявленню здібностей до символізації у підлітків [5] або в американсько-китайському міжкультурному дослідженні формування візуального мислення підлітків та впливу на нього соціально-культурного контексту [6]. Так, з 15 художніх шкіл

великих угорських міст були випадково відібрані по одному хлопцю й дівчині підліткового віку. Половина школярів показали здібності вище середніх серед учнів мистецьких шкіл або шкіл дизайну. В іншій половині були середні показники за стандартизованими малюнковими тестами. Кожному зі школярів було дано завдання вести "Візуальний щоденник" протягом 14 днів. Це завдання було розроблене професором Ірмгардом Зепфом (Irmgard Zepf) з Кельнського університету у 1980-х та стандартизоване в 1998 році професором Андреа Карпаті (Andrea Karpati) з будапештського університету як інструмент вимірювання образної символізації серед обдарованих підлітків. Учням було запропоновано вибрати зошит або просто сторінки паперу А4, де вони будуть фіксувати свої візуальні враження протягом двох тижнів. Щовечора вони мали відобразити їхній настрій за день за допомогою будь-якої двовірної пластичної техніки: малюнок, живопис, колаж, фротаж (техніка перенесення на записувану поверхню текстури матеріалу рельєфу за допомогою натираючих рухів незагостреного олівця), змішана техніка і т.д. Дослідники дозволили "нищити" сторінки, якщо підлітки того побажають шляхом спалювання, крапель розплавленого воску на верхній або просто покриваючи її темною фарбою. Кожний щоденний запис повинен мати назву. Також автором може бути доданий текст задля вираження домінуючих настроїв за день. Дослідники збирали довідкову інформацію для того, щоб краще зрозуміти символічні повідомлення та оцінити рівень їх візуального вираження, що проявляється в щоденниках. Були застосовані такі методики:

1. Тест здібностей до малювання Кларка CDAT - стандартизований тест, що складається з 4 завдань для оцінки загального рівня образотворчих здібностей та навичок.

2. Тест креативного мислення – частина з малюнками.

3. Напівструктуровані інтерв'ю про події 14 днів, протягом яких вівся щоденник – з акцентом на події та пов'язані з ними почуття.

4. Портфоліо робіт, що були зроблені під час попереднього шкільного року, щоб оцінити образотворчі здібності у різноманітних шкільних завданнях.

Таким чином, у щоденниках були оцінені: загальна естетична якість,

рівень навички символізації та експресивність. Були виявлені індивідуальні, групові та культурні знаки і символи, а також гендерні відмінності та їх актуальність для навчання візуальної експресії обдарованих учнів художніх шкіл. У подібному дослідженні враховується особливість соціальної ситуації розвитку обдарованого підлітка, яка впливає на надійність діагностики його обдарування [5].

Отже, застосування цього діагностичного інструмента у вітчизняній психологічній та педагогічній практиці теж має значні перспективи.

А втім, навіть якщо стандартизовані тести у сфері мистецтва й будуть існувати, застосування єдиного тесту завжди викликатиме сумнів, бо підтверджено важливість надто великої кількості чинників – а саме: емоційна чутливість, мотивація, відповідальність, наполегливість, завзятість і упевненість у собі, – що потрібні для ідентифікації образотворчо обдарованих учнів і прогнозу їхніх досягнень у майбутньому.

Ці дані відповідають традиційним уявленням про психологічні та фізіологічні особливості підліткового віку. Мисленню підлітків властива екстравертність, прагнення до об'єктивності, орієнтація на зовнішнє оточення, але серед обдарованих домінує інтровертний тип, що орієнтується не на близьке об'єктивне оточення, а на власні смисложиттєві настанови, духовні ідеали, що формуються в них у цей період.

Отримані результати свідчать про те, що відношення між інтелектом і креативністю при позиційному чергуванні завдань носять складний характер. Попереднє виконання завдань на креативність призводить до значущого зниження результатів за тестами інтелекту, (актуалізація невербальної креативності знижує невербальний інтелект відповідно). Попереднє виконання завдань на інтелект призводить до зниження вербальної креативності. Можна зробити висновок, що в умовах жорсткого соціального контролю між інтелектом і креативністю виникають у певному сенсі антагоністичні стосунки: виконання завдань, концентруючи одні здібності, призводить до зниження рівня інших.

Висновки та перспективи подальшої розробки проблеми. Основними методами діагностики образотворчих здібностей є спостереження, формуючий

експеримент, експертна оцінка, портфоліо, інтерв'ю із залученням анкетування й тестування. Педагогам і психологам слід орієнтуватися на методики, де потреба мати технічні образотворчі навички мінімальна. Але експертна оцінка – це єдина можливість надійної діагностики, навіть за умови застосування формальних стандартизованих методик.

Послаблення соціального контролю і встановлення більш «дружніх» стосунків між психодіагностом і обстежуваним призводить до того, що попереднє виконання завдань на вербальну креативність сприяє підвищенню рівня невербального та вербального інтелекту. Тобто, менш формальні стосунки мають більший вплив на вербальність при актуалізації як креативності, так і інтелекту. Можна сказати, що зниження соціального контролю веде до узгодженого, позитивного підкріплення вербальних інтелектуальних і креативних проявів.

У діагностиці наголос робиться на спільну роботу вчителя й учня, а також наданні учневі більшої самостійності в селекції та аналізі зібраної інформації. Тому частина процесу включає допомогу учням у виробленні навичок оцінювання елементів свого «портфоліо» відповідно до своїх власних внутрішніх критеріїв і зовнішніми критеріями вчителів та інших учнів. Учні досягають більшої автономії в роботі над «портфоліо», приймаючи на себе відповідальність за відбір тих чи інших зразків, збереження і регулярне оновлення змісту «портфоліо», постановку та реалізацію чергових цілей діяльності. Цілепокладання здійснюється через самостійне прийняття учнем рішення щодо того, які власні досягнення слід включити у своє «портфоліо» та в які терміни. Хоча вчитель і виступає в якості керівника, кінцевою метою цього процесу є самоуправління учнів у роботі над «портфоліо». Особливо важливо відзначити, що «портфоліо» має бути складовою частиною загальної системи спеціалізованого навчання, також упроваджуватись у процес навчання обдарованих учнів у середніх школах. Зазначена модель являє собою «набір спеціальних методів для стимулювання діяльності учня, розвитку його інтересів до навчання, підвищення успішності та інтеграції великого обсягу навчальних способів і навичок діяльності в найрізноманітніші сфери шкільної програми.

«Портфоліо» служить не тільки формою ідентифікації обдарованих, але й інструментом включення дітей у роботу з метою забезпечити цікаве і складне навчання у всьому різноманітті рівнів готовності учнів і демографічних відмінностей між ними. Очевидно, що «портфоліо» є більш досконалою формою діагностики обдарованих, оскільки орієнтується не тільки на селекцію та аналіз уже досягнутих учнями результатів, а й на виявлення потенційних можливостей усіх учнів. Цей підхід робить демократичнішими різні спеціальні програми для обдарованих, бо надає більшій кількості дітей можливість брати участь у їх роботі. Технологія «навчального портфоліо», на відміну від інших форм і методів діагностики (разових - тестування, короткочасних - оцінювання потенційно обдарованого учня), є частиною системи розвитку обдарованої дитини. Очевидною перевагою цієї технології є її пролонгованість в часі та освітньому просторі. Ця педагогічна технологія може стати частиною загальної програми шкільного навчання, де обдаровані учні стають активними суб'єктами від початку процесу діагностики своєї обдарованості, оскільки мета застосування діагностичного комплексу – це модифікації навчального процесу відповідно до виявлених можливостей, інтересів і стилів навчання обдарованих учнів.

За допомогою ефективного діагностичного дослідження можна прогнозувати не лише рівень образотворчої обдарованості підлітків у цілому, але й особливості прояву обдарованості в одному з чотирьох сфер художньої діяльності – продуктивна творчість, сприйняття, виконавська майстерність, художня критика. Потенціальна образотворча обдарованість може не знайти виявлення у продуктивній художній творчості, але яскраво реалізувати себе наприклад у мистецтвознавстві.

Список використаних джерел:

1. Аксенова Э.А. Инновационные подходы к обучению одаренных детей за рубежом /Аксенова Эльвира Айсеновна // Интернет-журнал "Эйдос". - 2007. - 15 січня. - Режим доступу до сайту : <http://www.eidos.ru/journal/2007/0115-9.htm>.
2. Cross T. L. Practical Advice for Guiding Gifted Children / Tracy L. Cross /The Social and Emotional Lives of Gifted Kids: Understanding and Guiding Their Development. Prurfrook Press Inc, USA, 2005. Режим доступу до сайту: http://www.prurfrook.com/client/client_pages/guiding_gifted.cfm
3. Clark G. Teaching talented art students : principles and practices./ Gilbert Clark / Teachers

- College, Columbia University, 2004.
4. Karpati A. Visual Diary – A Project to Test the Symbolisation Abilities of Adolescents / Andrea Karpati // InSEA European Regional Conference, Heidelberg, June 2007 Режим доступа до сайту: http://edutech.elte.hu/karpati/content/download/publikacio/KONFERENCIA/2008_InSEA_Heidelberg/Visual%20Diary%20Project_InSEA%20Conf%20Heidelberg.pdf
 5. Li-tsu Chen. Children's Drawings of a House: Concept Formation and Socio-Culture Environmental Contextualization. Режим доступа до сайту: http://readopac1.ncl.edu.tw/nclJournal/search/detail.jsp?sysId=0005584206&dtdId=000040&search_type=detail&la=ch

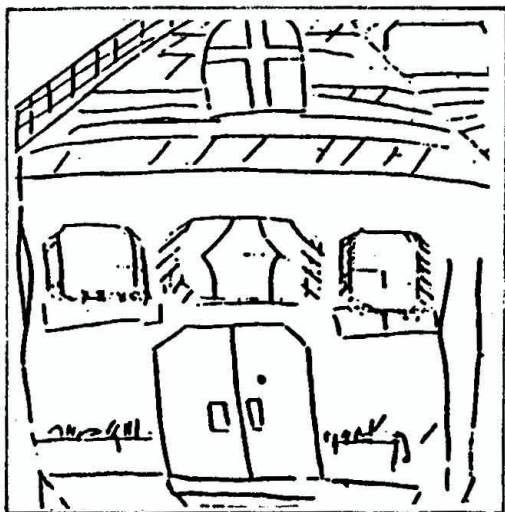
Spisok vikoristanih dzherel:

1. Aksenova E.A. Innovatsionnyie podhodyi k obucheniyu odarennyih detey za rubezhom /Aksenova Elvira Aysenovna // Internet-zhurnal "Eydos". - 2007. - 15 slchnya. - Rezhim dostupu do saytu : <http://www.eidos.ru/journal/2007/0115-9.htm>.
2. Cross T. L. Practical Advice for Guiding Gifted Children / Tracy L. Cross /The Social and Emotional Lives of Gifted Kids: Understanding and Guiding Their Development. Prurfrock Press Inc, USA, 2005. Режим доступа до сайту: http://www.prufrock.com/client/client_pages/guiding_gifted.cfm
3. Clark G. Teaching talented art students : principles and practices./ Gilbert Clark / Teachers College, Columbia University, 2004.
4. Karpati A. Visual Diary – A Project to Test the Symbolisation Abilities of Adolescents / Andrea Karpati // InSEA European Regional Conference, Heidelberg, June 2007 Режим доступа до сайту: http://edutech.elte.hu/karpati/content/download/publikacio/KONFERENCIA/2008_InSEA_Heidelberg/Visual%20Diary%20Project_InSEA%20Conf%20Heidelberg.pdf
5. Li-tsu Chen. Children's Drawings of a House: Concept Formation and Socio-Culture Environmental Contextualization. Режим доступа до сайту: http://readopac1.ncl.edu.tw/nclJournal/search/detail.jsp?sysId=0005584206&dtdId=000040&search_type=detail&la=ch

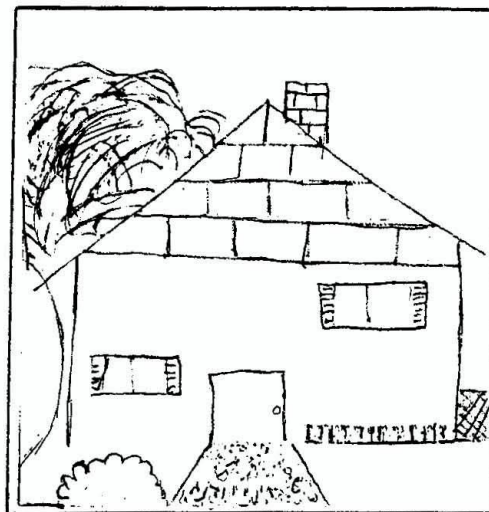
Summary

The author considers features of working with gifted children in USA and the specifics of diagnosis of art ability with Clark's test CDAT.

Key words: giftedness, art ability, identifying children talented in the visual arts.

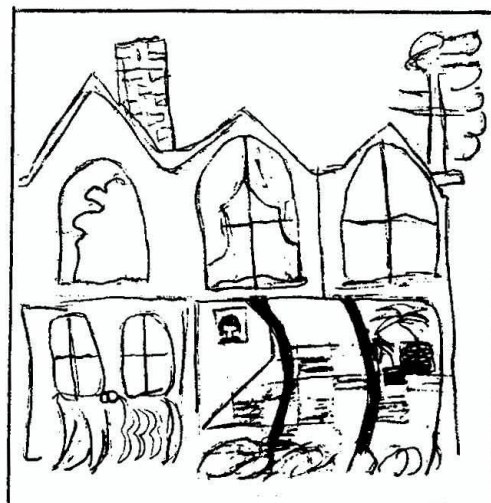
нижче середнього

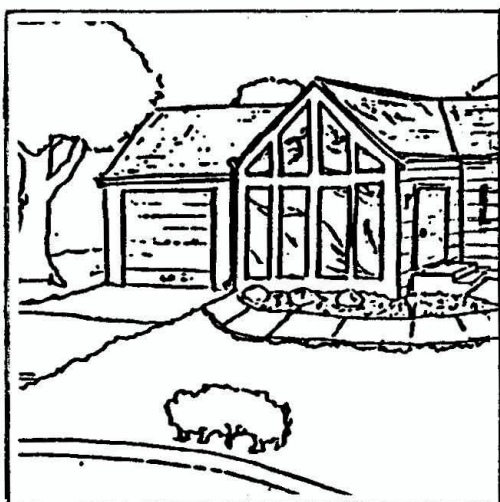
нижче середнього

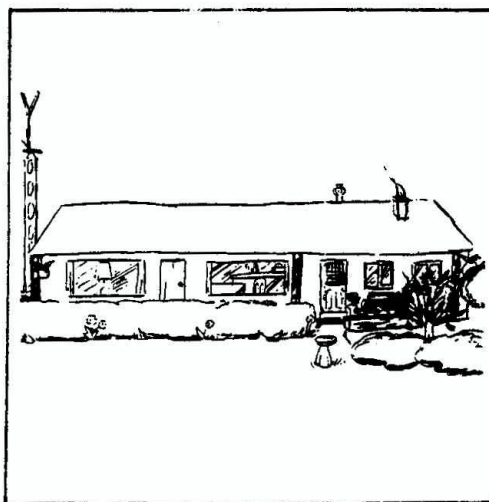
середній

середній

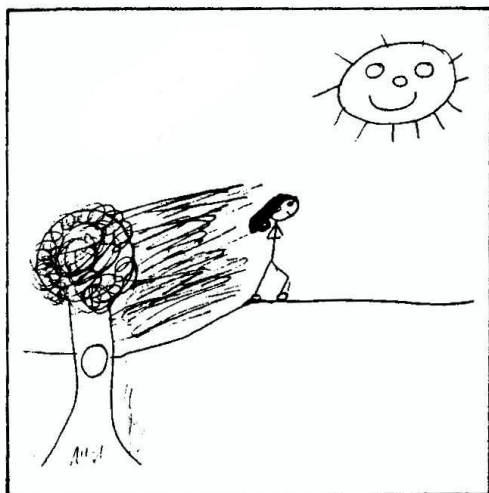

вище середнього

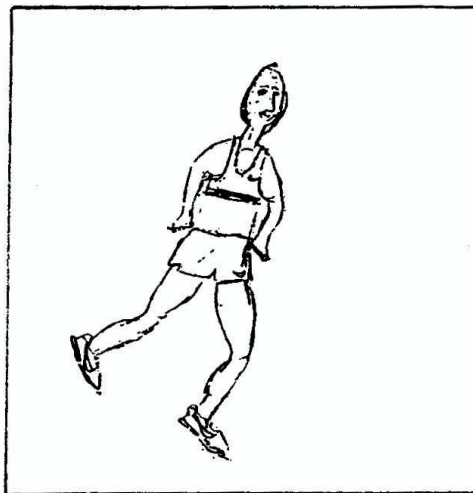

вище середнього

Мал. 2 Зразки оцінювання малюнку людини, що біжить.

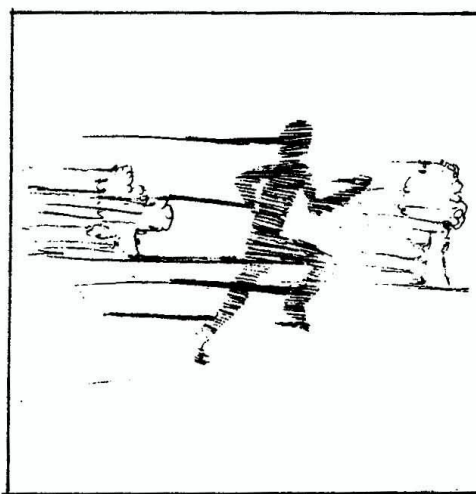
нижче середнього

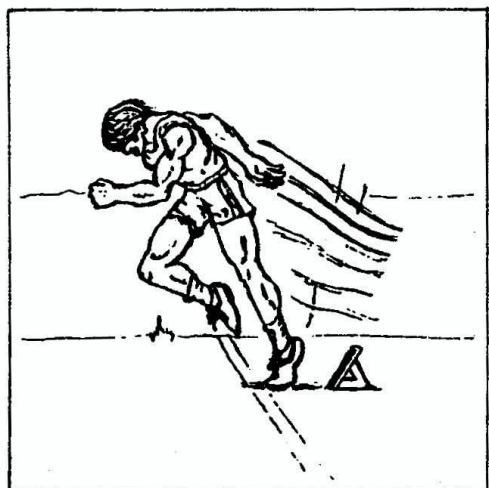
нижче середнього

середній

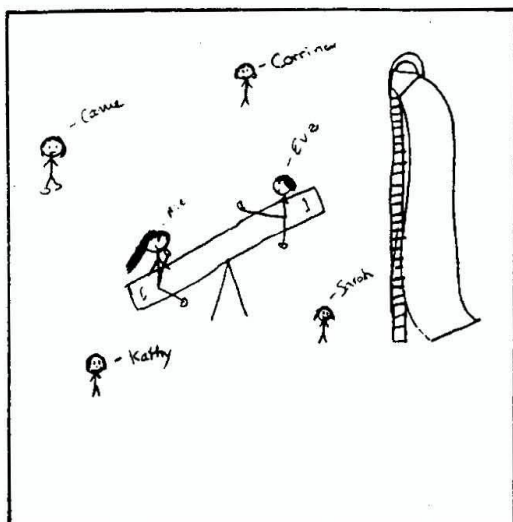
середній

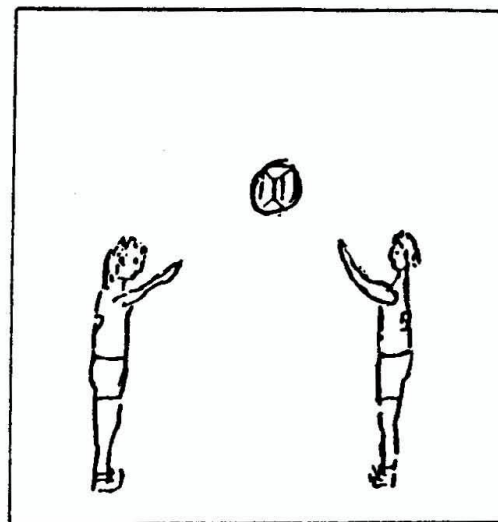
вище середнього

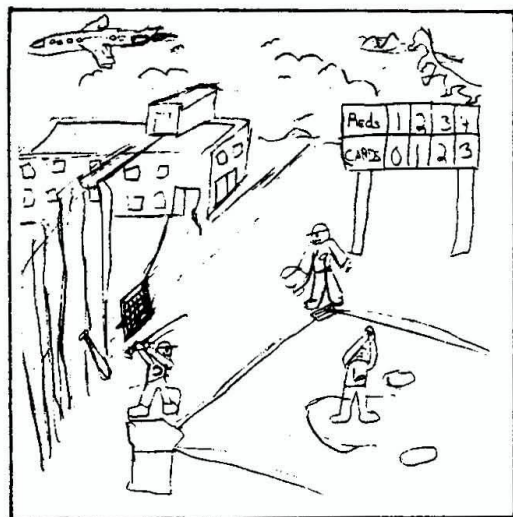
вище середнього

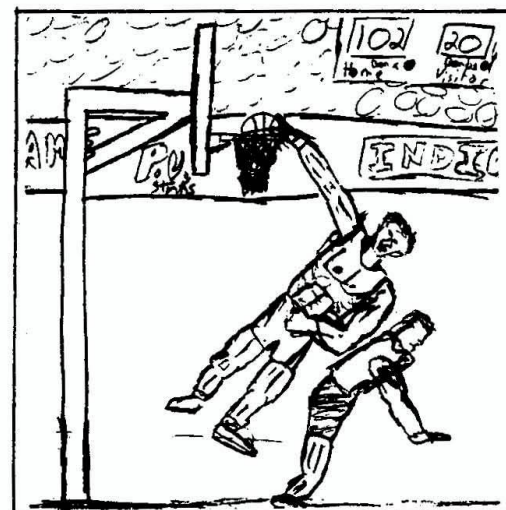
нижче середнього

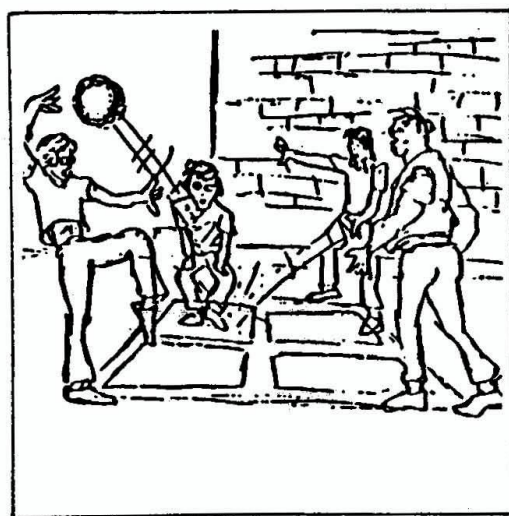
нижче середнього

середній

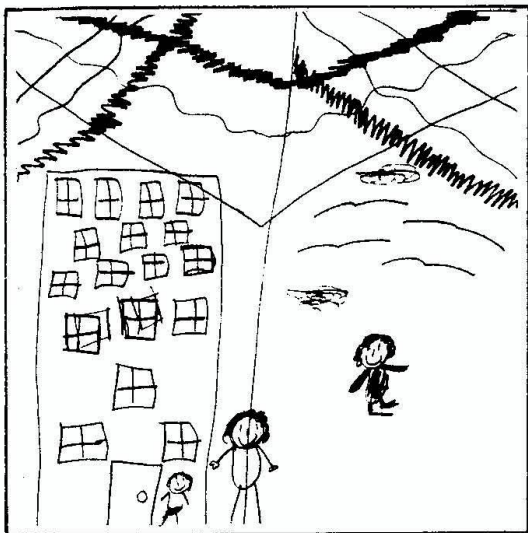
середній

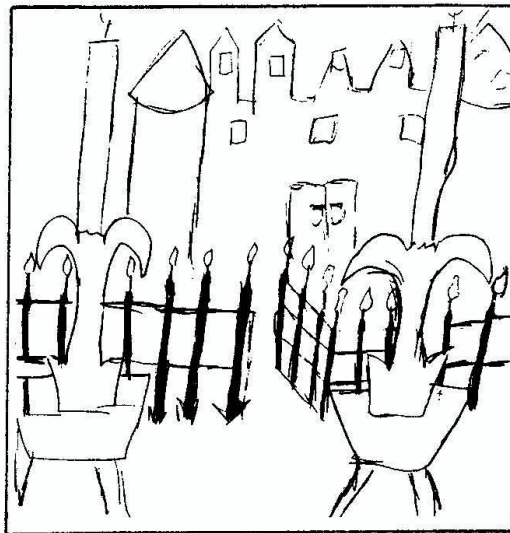
вище середнього

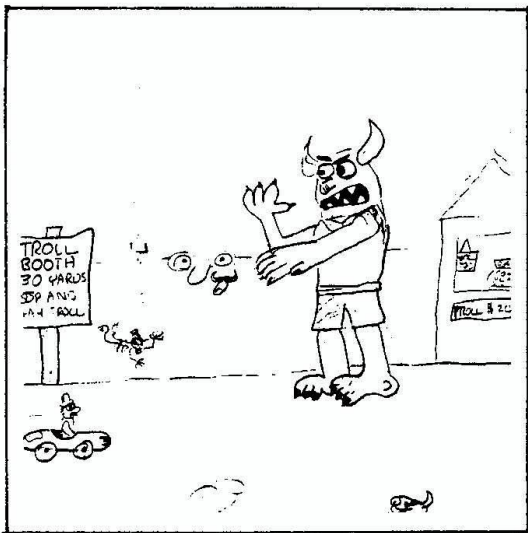
вище середнього

нижче середнього

нижче середнього

середній

середній

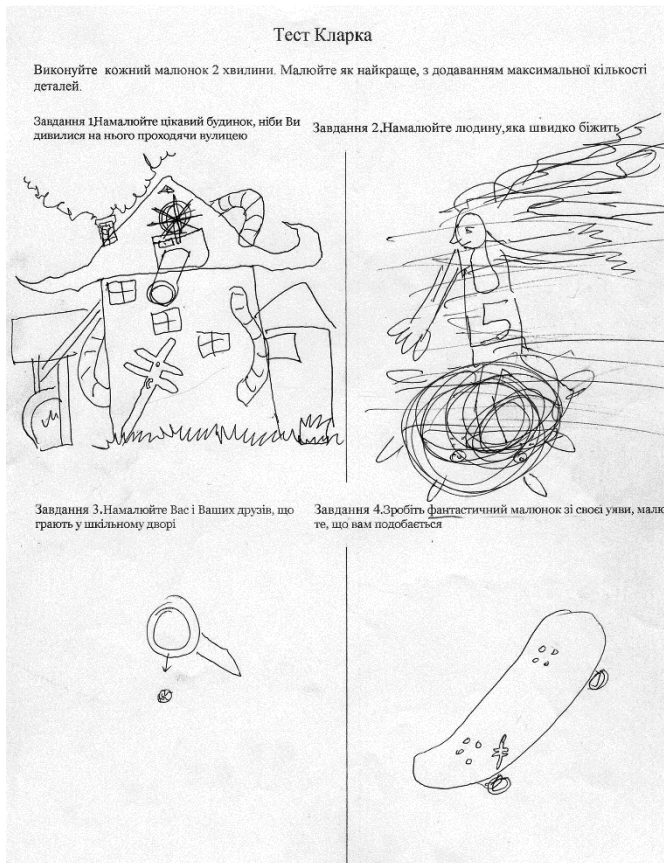
вище середнього

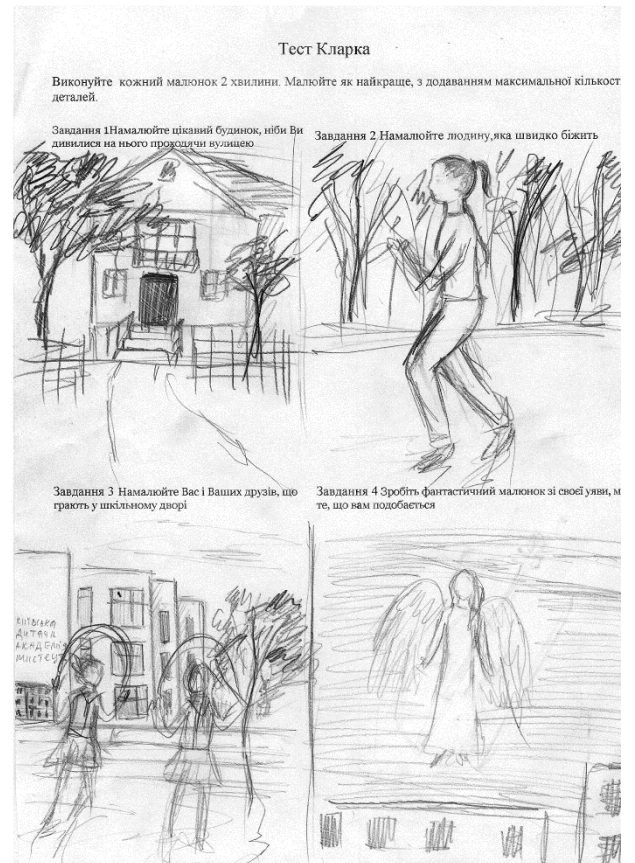
вище середнього

Мал. 5 -8 Виконання тесту Кларка учнями Київської дитячої академії мистецтв.

Мал.5 Малюнок 14-річного хлопця

Мал.6 Малюнок 14-річної дівчини

Мал.7

Мал. 8

